

פרשת קרח: "בוקר ויודע ה'"

"רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". במשך השנים, הוסברו טענותיו של קורח בדרכים שונות ומגוונות. כל אחת מהדרכים הללו, במיוחד אלה שהציעה האגדה, מצביע על היבטים שונים בתורת משה הגורמים לערעור על האמונה בה'. לאורך הדורות סיפורו של קרח הוא כלי ששירת את ההתמודדות עם ערעור היסודות הבסיסיים ביותר, ועם הקשיים התיאולוגיים המתחדשים המלווים אותנו עד ימינו.

יש מי שאמר, שהחשד המובע בדבריו של קרח הוא ש"משה מליבו עשה" (רבינו בחיי). אם כל העדה כולם קדושים, אין סיבה שהקב"ה יבחר לו אדם אחד ויעביר דרכו את כל המסרים לעמו. לפיכך, יש לומר שמליבו בדה משה את מעמדו הרם, את התגלות ה' אליו ואת שלל מינויי המקורבים. העובדה שהתורה כולה הגיעה לעם ישראל באמצעות אדם מהווה בפי קורח מקור לערעור על אמיתת היסוד ועיקר האמונה ש'תורה מן השמים'.

הסבר אחר לדברי קרח קשור לסמיכות הפרשיות, ולפיו קרח בא בטענות על מצוות ציצית בה נצטוו זה עתה. קורח סבר שאין שום צורך בהטלת ציצית תכלת בטלית שכולה תכלת, וכי אין צורך במזוזה בבית מלא ספרי תורה. (במדבר רבה יח, ב) הטענה על חוסר ההיגיון במצוות, היא טענה רווחת. ככל שהמצוות אינן מתיישבות על פי השכל האנושי, כך מתרבים הספיקות באשר למידת אלויותה של התורה.

על בסיס אותו מדרש ניתן גם הסבר אחר ולפיו קורח מטיל ספק אם אכן ה' מעורב ומשגיח על בני האדם. לפי ההסבר הזה קורח סבר שבעולם שורר כאוס, והמקרייות שולטת בעולם. לשיטה זו קרח התרעם דווקא על מצוות מזוזה וציצית המסמלים את נוכחות ה' וקישורו אל העולם הזה. כוונתו של קורח היתה רחבה יותר, וכוונה כנגד לכלל המצוות. שכן אם הקב"ה אינו מעורב בנעשה בארץ, אין לו גם חפץ בדקדוקי עניות של מעשי בני האדם, וכמובן אין זה סביר שיצווה על פרטים כאלה ואחרים (צרו המור, פר' קרח).

ביאור נוסף נוגע לכך שמזוזה וציצית - שתיהן עומדות מול עיני האדם בקשר שבינו לבין העולם. שתיהן נצרכות כדי להוות תזכורת לנוכחות ה'. בהשאלה, כל המצוות נועדו להנכיח את הקב"ה בחיים. לדעת קורח עם ישראל אינו זקוק לקיום המצוות כלל כיוון שממילא מדובר בעם קדוש ומרומם (כלי יקר, במדבר, טז). ההתנערות מן המצוות המעשיות המושלכת כאן על קורח מתבארת כתואנה מיסטית רוחנית. עם שפועל בעולמות העליונים מעצם קיומו אינו זקוק להדרכות מעשיות.

פרשן נוסף סבור שהקושי של קורח היה ב"שמירת הקלפים" אצל משה באופן בלעדי. אם משה פוגש את השכינה מדוע הוא מזהיר את כל העם שלא יזונו את עיניהם ממראה? לפי דעה זו, השאיפה לחקירה והבנה היא שהדריכה את קורח בכפירתו (פנים יפות).

לדברי המלבי"ם, ברור שהיתלותו של קורח במצוות מזוזה ובחדר מלא ספרים אינה אלא משל. עומק כוונתו של קורח לרמוז לכך שלעם ישראל אין צורך במשה כמנהיג, כיוון שכל עם ישראל הוא כתכלת שאינו נזקק למשה כציצית, במוקד הטענה ישנו חוסר אימון בסיסי במודל כולו, אין מקום למעמדות וכיבודים לתפקידי שררה ולריכוזי הסמכות. ביסוד הערעור עומד הפקפוק בבחירת וסגולת עם ישראל. כיוון שכל בני האדם שווים. על פי השפת אמת קרח נתפס למשמעות החיצונית של המצווה במקום להבין את שורשה ופעולתה בעולמות העליונים, לפיכך דן אותה בכלי ההיגיון שעמדו לרשותו.

ניתן להראות כי הפרשנים השונים השליכו על קורח את הכפירה האקטואלית של דורם:

'צרו המור' עומד אל מול התפיסה האריסטוטלית הגורסת שאין השגחה פרטית, 'הכלי יקר' עומד מול הקושי לדמות אדם לאלוקים, הנובע מהתפתחות היכולות המיסטיות האנושיות בעקבות הקבלה המעשית, 'הפנים יפות' מוטרד מן הסכנות שבחשיבה המדעית של המאה הי"ז והי"ח באירופה, שהתוותה את ההשקפה הדאיסטית של איתור האל בדרך ההיגיון ולא מתוך אמונה. המלבי"ם, בן דור האמנציפציה ושוויון הזכויות

מערער על ההבדלים שיוצרת התורה בין בני האדם, ואילו ה'שפת אמת' נלחם ברציונליזציה היתירה תוך שהוא מאמץ את הרעיון, ההולך ותופס מקום בדורו, שישנו עולם אנליטי שלם הנבדל לחלוטין מן המציאות. עולמם של הדרשנים לא נס ליחו, את דברי קרח ניתן למשוך גם הלאה, למאה השנים האחרונות, ולומר שהוא מייצג בדבריו גם את קשיי האמונה שהתחדשו בהן. קורח מבליט את הקושי של הדור הקודם שעסק רבות בחקר המקרא כטקסט ממצאיו הם ראייה לכך שה' מעולם לא דיבר עם בני האדם ולא נתן להם תורה כלל. גם קורח מצביע על דלות הראיות לכך שה' עומד מאחורי התורה.

ובימינו אנו ממש, בדור המלא ספקות פוסט-מודרניים, לובש קרח לבוש חדש. אפשר להציע שקרח סבר שאין שום סיבה להציע אמת אחת המחייבת מזוזה לכל בית של כל אדם. וכי בודאי לכל אדם יש את המזוזה שלו והציצית שלו ומידת ההגנה שהוא זקוק לה והאופן שבו הוא מאמין בה', עם אמצעי מעשי או בלי אמצעי מעשי. ובוודאי שלא יעלה על הדעת שלאדם אחד, במקרה הזה משה, תוענק הסמכות להכריע בשאלות שאין בהן הכרעה, וכי לכל היותר משה יכול להציע נרטיב משלו להבנת מצוות ה'. פירוק מצוות ציצית והמרתה בטלית שכולה תכלת מסמלים את התסכול הגדול של האדם בדורו, שאיננו מסוגל לחדור את מסך המציאות ולהבקיע את החומה שיצרה התחושה שהכל משחק. כשהאדם מביין שהוא חי כמו בתוך תוכנת מחשב ושלתובנותיו אין שום פשר ממשי מעבר לכך שהוא נתון בשבי הנרטיב שלו, אין באמת שום סיבה למצוא נחמה בהוראותיו של מנהיג זה או אחר, הכפוף לאותם כללי משחק.

התשובה הניתנת בפרשה היא אמנם ביסודה אחת בלבד: "בוקר ויודע ה'". החפירות הארכיאולוגיות במוחננו, הפקפוקים והספיקות לא נפתרים אם לא מביטים נכוחה במציאות. התבוננות במציאות ומבעדה, מגלה את המובהק והברור. שהוא סמוי מן העין ונסתר ממי שנאחז בעובדות ובשאלות מדעיות. עיניו של בעל נפש רואות את שלטונו המוחלט של ה' ביקום, ואת נוכחותו המתמדת בתוכנו.